

JOHDANTO

Sibelius-lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma perustuu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakiin. Tasa-arvolaki velvoittaa edistämään sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa. Kaikilla sukupuolilla tulee olla samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Koulutus, opetus ja ohjaus kaikkienensa tukee tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja syrjinnän ehkäisemistä. Yhdenvertaisuuslain mukaan oppilaitoksilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja ettei ketään saa syrjiä esimerkiksi iän, ihonvärin tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa oppilaitoksessa jokainen opiskelija tuntee olonsa turvalliseksi ja uskaltaa olla oma itsensä. Suunnitelmaan liittyvien yhdessä sovittujen toimenpiteiden avulla opiskelijat ja oppilaitoksen henkilökunta sitoutuvat oppilaitosyhteisönsä kehittämiseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotavoitteet huomioon ottaen.

Oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta on selvitetty esim. opiskelijoiden ja opettajien välisten keskustelujen ja opiskelijakohtaisten kyselyiden avulla. Opiskelijoiden näkemyksillä ja kokemuksilla on tärkeä merkitys tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään keskittymällä muutamaa konkreettiseen toimenpiteeseen kerralla. Toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia arvioidaan vuosittain toimintakertomuksen yhteydessä ja toteutuneiden toimenpiteiden tilalle valmistellaan uusia toimenpiteitä. Oppilaitoksen johtokunta/johtoryhmä hyväksyy tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman osana oppilaitoksen vuosittaista toimintasuunnitelmaa. Varsinainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitys mukaan lukien opiskelijoiden oppilaitoskohtaiset kyselyt tehdään kolmen vuoden välein.

Oppilaitoksen rehtorin tehtävänä on varmistaa, että oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta, siihen liittyvistä toimenpiteistä ja muutenkin oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstä tiedotetaan oppilaitoksen opiskelijoita, heidän huoltajiaan ja oppilaitoksen henkilöstöä. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on koko oppilaitosyhteisön asia.

Sibelius-lukion toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa koulun toimintasuunnitelmaa. Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Tasa-arvolla tässä suunnitelmassa tarkoitetaan tasa-arvolain mukaista naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa henkilöstö ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitetään sekä sisäisille että ulkoisille sidosryhmille lukion arvoista, jotka antavat suuntaa tasa-arvotyölle oppilaitoksessa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on myös antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista lukiossa. Tasa-arvoisessa työ- ja opiskeluympäristössä kaikilla on mahdollisuus työskennellä ja opiskella ilman syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Sibelius-lukioissa arvostetaan sekä henkilöstöä että opiskelijoita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on myös osa inhimilliseen pääomaan panostamista. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen lukioissa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden

työolojen kehittämisessä.). Tasa-arvosuunnitelmaluonnosta käsitteli työryhmän esityksen pohjalta opiskelijakunnanhallitus ja opettajainkokous, jossa oli myös muun henkilökunnan edustus. Ehdotuksen hyväksyy johtosäännön mukaisesti koulun johtokunta.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin (609/86, muutettu lailla 232/2005) lisättiin vuoden 2005 lain kokonaisuudistuksen yhteydessä säännöksen oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta. Säännöksen mukaan oppilaitosten on laadittava vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma (tasa-arvolain 6 b §). Oppilaitoksen tulee laatia myös henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, jos henkilöstön määrä on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää (tasa-arvolain 6 a §). Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Lain velvoite koskee myös lukioita. Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman laatimisen tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää. Tasa-arvo suunnittelu tukee oppilaitoksessa tehtävää muuta kehittämistyötä ja oppilaitoksen maine hyvänä, oikeudenmukaisena ja aikaansa seuraavana toimijana lisää vetovoimaa. Opiskelijalle puolestaan tasa-arvotietoisuus on tärkeä pääoma tulevaa työelämää varten. Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma sisältää kartoituksen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta ja siihen liittyvistä ongelmista. Kartoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota tasa-arvon toteutumiseen opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä, opintosuorituksia arvioitaessa sekä toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. On selvitettävä, miten opiskelijat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa oppilaitoksessaan. Sibelius-lukiossa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa. Tämä suunnitelma noudattaa tasa-arvolain määritelmiä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta. Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa henkilön kokemusta omasta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti on aina yksilöllinen, eikä se välttämättä ole sama kuin henkilölle syntyessä määritelty sukupuoli. Henkilötunnuksista ilmenevä sukupuoli on ihmisen virallinen, juridinen sukupuoli. Useimpien ihmisten sukupuoli-identiteetti vastaa heille syntyessä määriteltyä sukupuolta.

YHDENVERTAISUUSLAKI

Yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kielloista säädetään Suomen perustuslain perusoikeussäännöksissä, joita täsmentävät useissa eri laeissa säädetyt syrjinnän kiellot sekä tasapuoliseen kohteluun velvoittavat säännökset. Euroopan unionin jäsenmaat ovat sitoutuneet edistämään yhdenvertaisuutta ja vastustamaan kaikkinaista syrjintää. Vuonna 2000 EU:ssa annettiin rasismia ja työsyryntää koskevat direktiivit. Direktiivit on Suomessa pantu toimeen 1.2.2004 voimaan tulleella yhdenvertaisuuslailla (21/2004). Uuden yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain soveltamisala on laajentunut eli lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Laki ei sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoittamiseen. Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön (suora) syrjintä ja välillinen (epäsuora) syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa: 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä; 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa: 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai

perhehuoltovelvollisuuden perusteella. Tasa-arvolain uuden 6 c §:n mukaan mm. koulutuksen järjestäjien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Virallisen sukupuolen lisäksi otetaan siis huomioon myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisua. Tällainen tieto on salassa pidettävää ja kuuluu yksityisyyden piiriin. Yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet ovat: ikä, etninen, tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (esim. varallisuus, raskaus). Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynnäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy edellä todettuun syyhyyn (ikä, alkuperä, kansalaisuus jne.) ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Käyttäytymisen käsite on ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esim. puheista, sähköpostiviesteistä, ilmeistä, eleistä tai epäasiallisen materiaalin esille laittamisesta tai muunlaisesta viestinnästä.

Tasa-arvolaki (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, 609/1986) on vuoden 2015 alusta koskenut myös syrjintää sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan kunkin omaa kokemusta sukupuolestaan
- Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.
- Tasa-arvolaissa kielletään myös syrjintä, joka perustuu siihen, että ihmisen fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.
- Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan ainakin transsukupuolisia, transvestiitteja, muunsukupuolisia (transgender) ja intersukupuolinen. Ihmistä, joka ei kuulu mihinkään sukupuolivähemmistöön, käytetään välillä nimitystä cis-sukupuolinen.
- Etninen tausta tai uskonto eivät saa vaikuttaa opiskelijan kohteluun.

SELVITYS SIBELIUS-LUKION TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTILANTEESTA

Sibelius-lukion opiskelijat vastasivat tasa-arvokyselyyn. Osallistumisprosentti oli kattava. Opiskelijat olivat kiitettävästi vastanneet myös avoimiin kysymyksiin. Opettajat analysoivat kyselyn tuloksia.

Yhteiskeskustelun ja kyselyn analysoinnin pohjalta tasa-arvosuunnitelman vastuuhenkilöt kokosivat tarvittavien toimenpiteiden listan.

SIBELIUS-LUKION KÄYTÄNTEET

Sibelius-lukiossa toimitaan täysin tasa-arvolain mukaisesti eli pyrkimyksenä on turvallinen oppimisympäristö kaikille opiskelijoille. Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun tai etniseen identiteettiin ja uskontoon perustuvaa häirintää ei sallita ja siihen puututaan välittömästi. Henkilöstä puhuttaessa kunnioitetaan itsemäärittelyä ja käytetään henkilön itse käyttämää termiä. Tämä pätee myös koulun asiakirjoihin.

Koulun opetuksessa ja oppimateriaaleissa otetaan huomioon sukupuolten moninaisuus. Opiskelijoita puhutellaan ilman oletuksia sukupuolesta tai mukautetaan puhuttelua tarvittaessa. Opiskelijan kutsumanimi merkitään koulun rekistereihin.

Sibelius-lukiossa on sukupuolineutraaleja vessoja koulun 5. kerroksessa, A-aulassa ja kellarin bänditiloissa.

Koulun liikunnanopetuksessa ryhmäjaossa sukupuoli ei ole ongelma, vaan kukin on voinut mennä haluamaansa ryhmään, oli opettajana sitten mies tai nainen. Suihkutiloissa on verhot.

Koulussa suoritetuista opinnoista on mahdollista saada uusi todistus nimi- ja sukupuolimerkintöjen muuttamisen jälkeen, kun asia todistetaan maistraatista saadulla asiakirjalla.

Seksuaalinen häirintä kaikissa muodoissaan on Sibelius-lukiossa kiellettyä. Jos opiskelija katsoo kokeneensa seksuaalista häirintää koulussa, tulee hänen ottaa yhteyttä rehtoriin.

Rasismia ei koulussa sallita missään muodossa. Opiskelijoita on kohdeltava kaikin tavoin tasa-arvoisesti.

TARVITTAVAT TOIMENPITEET

1. Opiskelijoiden yhdenvertaisuutta parantamaan kannustamme opettajia nimettömään arviointiin. Digitaalisten kokeiden lisääntyessä välineet tämän toteuttamiseen parantuvat seuraavien vuosien aikana.
2. Itsenäiset suoritukset otetaan erityisen tarkastelun kohteeksi. Opiskelijoilla pitäisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet itsenäisten suoritusten tekemiseen. Itsenäisten suoritukset tulisi työmäärällisesti olla yhteismitallisia.
3. Opintojen etenemiseen liittyen yhdenvertaisuus voi olla koetuksella, jos opiskelijoita ei tueta tasapuolisesti ja riittävän ajoissa. Niiden opiskelijoiden joiden opinnot eivät etene suunnitellulla tavalla, opintojen seuranta tiivistetään. Koulumme ohjaussuunnitelmassa kirjataan tarkemmin ne menetelmät, joilla tilanteeseen puututaan. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta on viime vuosina lisääntyvien opiskelijoiden määrä, joiden suomen kielen taito on puutteellinen. Ryhmänohjaaja ja mahdollinen S2-opettaja yhdessä erityisopettajan kanssa tiivistää opintojen seuranta, jotta tilanteeseen voidaan puuttua riittävän ajoissa.
4. Opiskelijoiden kokemaan eri vuositasojen väliseen ikärasismiin puututaan jatkamalla jo aloitettua nasutusperinteen uudistamista.
5. Koulurakennus on täynnä portaita. Koulun on mahdollista tulla pyörätuolilla, mutta tällaisessa tapauksessa sisäänkäyntinä täytyy käyttää koulun sisäpihan kautta kulkevaa reittiä. Esteettömän kulkureitin ohjeistus laitetaan koulun nettisivuille sekä Liisankadun puoleiselle ilmoitustaululle.
6. Sukupolineutraalien vessojen sijainnista lisätään tiedotusta kirjaamalla ne koulun pohjakarttaan.
7. Tehdyn kyselyn mukaan suuri osa opiskelijoista koki Sibelius-lukion yleisen ilmapiirin suvaitsevaisiksi ja erilaisuutta kunnioittavaksi. On kuitenkin tärkeää, että hyvää ilmapiiriä ei oteta itsestään selvyytenä ja kynnyksyrjinnän kokemuksesta raportointiin pidetään riittävän matalalla.

- Tätä tavoitetta tukemaan ilmoittauimme Syrjinnästä vapaa alue-kampanjaan. Kampanjaa toteuttavat yhteistyössä oikeusministeriön kanssa Ihmisoikeusliitto ry., Nuorisoyhteistyö Allianssi, Seta ry., Suomen Monikulttuurinen Liikuntaliitto ry Fimu ry., Vammaisfoorumi ry.
8. Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma kootaan omaksi erilliseksi suunnitelmaksi.

ARVIO EDELLISEN TASA-ARVOSUUNNITELMAN TOTEUTUMISESTA

Toteutuminen arvioidaan koulun toimintakertomuksessa.

SUUNNITELMASTA TIEDOTTAMINEN

Suunnitelma löytyy koulun nettisivulta opiskelu-välilehdeltä. Tasa-arvosuunnitelman valmistumisesta tiedotetaan opettajille ja opiskelijoille. Järjestämme myös tasa-arvosuunnitelman julkistamishetken koko koululle. Tapahtumassa tiedotetaan Syrjinnästä vapaa alue-kampanjan käynnistämisestä sekä tasa-arvosuunnitelman olemassa olost.